

İBRÂHİM et-TEYMÎ

(إبراهيم التيمي)

Ebû Esmâ İbrâhîm b. Yezîd
b. Şerîk et-Teymî el-Kûfî
(ö. 92/710-11)

Muhaddis ve fakih tâbiî.

53 (673) yılı civarında doğdu. Teym kabilesinin Ribâb koluna mensuptur. Babası hem Câhiliye hem İslâm döneminde yaşayan ve Hz. Ömer, Hz. Ali, Ebû Zer el-Gıfârî, Abdullah b. Mes'ûd gibi sahâbilerden rivayette bulunan bir fakihti. İbrâhîm de babasından, Enes b. Mâlik'ten, Amr b. Meymûn ve Hâris b. Süveyd gibi tâbiîlerden hadis rivayet etti. Hz. Âişe ile Hafsa'nın zamanına yetişmediği için onlardan yaptığı rivayetler mürseldir. Kendisinden İbrâhîm en-Nehâfî, Hakem b. Uteybe, Zübeyd b. Hâris, Yûnus b. Ubeyd, Hasan b. Ubeydullah en-Nehâfî, A'meş ve Beyân b. Bişr rivayette bulunmuştur.

Rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan İbrâhîm et-Teymî'yi Yahyâ b. Maîn ve Ebû Zûr'a er-Râzî "sika", Ebû Hâtîm er-Râzî "sâlihu'l-hadîs" olarak değerlendirmiş, Ebû Zûr'a'nın "sika mürciî" veya "sika mardî" dediği de belirtilmiştir (İbn Ebû Hâtîm, II, 145). Bazı nüshalarda görüldüğü üzere buradaki "mürciî" sözü bir istinsah hatası değilse onun, günahkârların bağışlanabileceğini veya amelin imandan cüz olmadığını söyleyen bazı Ehl-i sünnet âlimlerine denildiği anlamda mürciî olduğu anlaşılmaktadır. İbrâhîm et-Teymî çok ibadet etmesiyle ünlü bir zâhid, etkili konuşmasıyla tanınan bir vâizdi. Vaazlarında kıssalar anlattığı için İbnü'l-Cevzî onu Kûfeli kıssacı ve vâizler arasında zikretmiştir. İbrâhîm en-Nehâfî, Teymî'nin kıssalarıyla Allah'ın rızasını gözettiğini söylemiş, babasının ise onun kıssa anlatmasına karşı çıktığı nakledilmiştir. Emevî Valisi Haccâc b. Yûsuf, İbrâhîm en-Nehâfî'nin yakalanmasını emrettiği zaman görevli memur İbrâhîm et-Teymî'nin yanına giderek Nehâfî'yi aradıklarını söylemiş, o da yerini haber vermeyi doğru bulmadığı için "İbrâhîm benim" demiş, Haccâc'ın emri üzerine iki kişiyle birlikte zincire vurularak Vâsıt'taki Dîmâs Hapishanesi'ne atılmıştır. 92'de (710-11) öldürülmüş veya hapishanede ölmüş, Haccâc onun cesedini çöplüğe attırıştır (İbn Sa'd, VI, 285). Bu olayın 93 (711-12) veya 94'te (713-14) meydana geldiği de kaydedilmektedir. Güzel sözleriyle de tanınan İbrâhîm et-Teymî'nin bu sözlerinden bazıları şöyledir: "Sözümü amelimle karşı-

laştırdığımda yalancı durumuna düşmekten korkuyorum"; "Bana zulmedene bile acıyorum"; "Allah katında en büyük günah O'nun kimseye göstermediği bir suçu ifşa etmektir".

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Dâvûd, "Tahâre", 68; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 285-286; Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 15; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, I, 334-335; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dil*, II, 145; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, IV, 7-8; Ebû Nuaym, *Hilye*, IV, 210-219; İbnü'l-Cevzî, *el-Kuşşâs ve'l-müzekkirin* (nşr. Ebû Hâcîr Muhammed Zağlûl), Beyrut 1406/1986, s. 57; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 544; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl*, II, 232-233; Zehbî, *A'lâmü'n-nübelâ*, V, 60-62; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 81-100*, s. 283-284; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 674; a.mlf., *Tehzibü't-Tehzib*, I, 176-177; Hazrecî, *Hulâşatü Tezhib*, s. 23; Abdüsettar eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muhaddişin*, Dimaşk - Beyrut 1417/1997, IV, 30-40.

SELAHATTİN POLAT

İBRÂHİM TÜRBESİ

İstanbul'da

Ayasofya Camii'nin bitişindeki
eski vaftizhânedan çevrilmiş
Sultan İbrâhîm'in defnedildiği türbe.

Bizans kaynaklarına göre Ayasofya kilisesindeki iki vaftizhânedan biri olup kilisenin güney cephesi yanında ana bina-dan biraz ayrı kubbeli bir yapıdır (bk. AYASOFYA). Ayasofya camiye dönüştürülünce burası, kandil yağlarının depolandığı bir ambar haline getirilerek iki yüzyıl kadar böylece kullanıldıktan sonra XVII. yüzyılın ilk yarısı içinde türbeye çevrilmiştir. Osmanlı padişahlarının bazıları sağlıklarında yaptırdıkları özel türbelere gömülmüş, bazılarının defnedildikleri yerde üzerlerine bir türbe inşa edilmiş, pek azı da esasî Bizans dönemine ait olan eski yapı-lardan çevrilen türbelere gömülmüş-tür. Osman ve Orhan Gazi'nin Bursa'daki türbelerinden sonra eski bir Bizans yapısının aynı maksatla kullanılmasının ancak XVII. yüzyılda bir daha tekrarlandığı görülmektedir. Sultan I. Mustafa ile Sultan İbrâhîm'in türbesi olan bu mezar binası daha çok bu ikinci padişahın adıyla tanınır.

1617-1618'de doksan dört gün, arkasından 1622-1623'te bir yıl dört ay kadar padişahlık yapan I. Mustafa 1639 yılının ilk günlerinde vefat etmiş veya IV. Murad'ın emriyle öldürülmüştür. Kendisi için önceden bir türbe inşa edilmemiş olan I. Mustafa'nın, İstanbul'da o sırada mevcut selâtin türbelerinin hiçbirinde yer bulunmadığı gerekçesiyle Ayasofya'nın eski vaf-

tizhânesine gömülmesine karar verilmiştir. Nâimâ bunu, I. Mustafa'nın "Ayasofya haremindedir kapıya muttasıl kable'l-feth bina olunmuş bir kubbe-i âliyede" defnedildiği şeklinde zikreder. Evliya Çelebi ise bu hususta daha geniş bilgi verir: Sultan Mustafa öldüğünde türbeler dolu olduğundan ona yer bulunamamış ve naaşı on yedi saat musallâda bekletildikten sonra nihayet Evliya Çelebi'nin sarayda kuyumcubaşı olan babası Derviş Mehmed Zillî'nin hatırlatmasıyla Ayasofya'nın haremindedir mevcut eskiden bir yağhâne kubbesi olan kâgir binanın içine gömülmüştür. Fakat binanın içinde toprak bulunmadığından Hasbahçe'den toprak getirtilerek kabir örtülmüştür.

Sultan İbrâhîm sekiz yıl süren saltanatının sonunda 18 Receb 1058'de (8 Ağustos 1648) tahtından indirilip 28 Receb (18 Ağustos) günü öldürülünce bu yapıya defnedilir. Evliya Çelebi, Sultan İbrâhîm Türbesi'nin âdeta kadınlar tarafından ziyaret edilen bir yatır makamı haline geldiğini belirtir ve, "Bu kubbe içinde medfun olanların hepsi kadın sultanlardır" dedikten sonra türbede Sultan I. Ahmed'in kızları, Bayram Paşa'nın zevcesi Hanzâde Sultan ile Kenan Paşa'nın zevcesi Âtike Sultan'ın ve IV. Murad'ın kızı, Melek Ahmed Paşa'nın zevcesi olup doğum yaparken 1069 (1659) yılında ölen İsmihan Kaya Sultan'ın kabirlerinin bulunduğunu bildirir. Ayvansarâyî, XVIII. yüzyıl sonlarında kaleme aldığı eserinde Sultan Mustafa ile İbrâhîm'in türbesinde Osmanlı hânedanından on beş kişinin yattığını belirterek bunlardan yedisinin, Sultan Mustafa ile Sultan İbrâhîm, II. Ahmed'in oğlu Şehzade İbrâhîm, Sultan IV. Murad'ın kızları Kaya ve İsmihan sultanlar, I. Ahmed'in kızı ve Bay-

İbrâhîm Türbesi'nin planı

